

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—•••—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

—•••—
Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

15 Octobre 1932

İÇTİHAAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 355

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

—•••—
Cıgaloğlunda İctihad Evi

—•••—
Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

15 Teşrini evvel 1932

Tokadi zade Şekib Beyin vefatı

7 Teşrini evvel Tarihli günlük gazeteler, aziz ve fazıl dostumuz Tokadi zade Şekib Beyin ve oğlunun vefatı haberini verdiler. Tifo hastalığından yatan oğlu Nasır Beyin irtihali haberi bu muhterem baba üzerinde yıldırım te'siri yapmış ve derhal vefat etmiş. Şekib Bey kâmil bir insan ve mükemmel bir şa'irdir. **Huzurî Hilkatde** adlı kitabı kendisinin aynı zamanda ince bir münakkid ve mütefekkir olduğunda gösterir. Nâ mütenahî hayırhah, nâ mütenahî mütevazı ve her tavrı bir terbiye ve nezakek dersi idi.

İran için Ömer Hayyam ne idise Tokadi zade de Türkiye için odur. Ömer Hayyam nasıl her gün daha ziyade afiyetle yaşıyorsa Tokadi zade (Şekib) Bey ne Türk kavmi ve lisanı dünyada durduca duracak ve yaşayacaktır. Bizim ta'ziye ve tesellimiz bu kana'atımızın içindedir.

AHMED RASİM B.

Kalemile hizmet etmiş olanlardan Ahmed Rasim Bey de vefat etti. (Osmanlı Tarihi) adlı kitabı çok güzeldir. Sultan Hamit devrinde, haysiyyetini muhafaza etmiş, cülusiye filan yazmamış ve son senelerini İstanbul Meb'usu olarak geçirmiştir.

Bestesi de güftesi de kendisinin olan güzel ve şakrak şarkıları vardır.

(Baki kalan bu kubbe de bir hoş sada imiş)

NİÇİN BA'Zİ HARPLER NÂ KABİLİ İÇTİNABDIR

[Devam]

İtalya gazeteleri dahi Lausanne sulhu hakkında aynı içtihadı bulundular.

L'idea Nazionole gazetesi şu satırları yazıyordu :

« Bütün garb devletleri Türkiyenin önünde az çok teslim oldular. Avrupa - daha doğrusu Avrupayı ve garbı temsil eden İngiltere - Yunan hezimetini kendi hezimet

gibi kabul etmek hatayı fahişini irtikâb etdi. Türklerin küçük mevzi'î zaferi önünde cihanşumul zaferini sildi, kemalistler[1] tarafından Ankara «Misakı Milli»sinin kendisine emr edilmesine İngiltere muvafakat etdi. Türkiyeyi Anadolu dağlarına atan Sèvres mu'ahedesinin aşikâr mübalagasından, doğrudan doğruya Lausanne mu'ahedesinin aşikâr zilletine geçdi. »

Bir Tali'in birdenbire istikametini değiştirmesini intac eden bu zafer, zamanımızda mağlubu kadar galibi de harab ettiği için harplerin fa'idesiz olduğunu iddi'a eden ekonomistlere karşı ekseriya [mekamı i'tirazda] dermeyeran olunacaktır.

Ekseriya böyledir [ya'ni harp mağlubu kadar galibi de perişan eder] fakat her zaman böyle değildir. İzmir zaferi olmasaydı bu gün türklerin hali ne olurdu. Avrupanın daha bir kaç sene evvel nazarı istihkarla gördüğü Japonya, küçük kavm, bu gün en büyük Devletlere müsavat da'iresinde mu'amelede bulunuyorsa, bir kaç sa'at zarfında Rus donanmasını Tehoushima da, imha ve dünyanın en büyük bir İmperatorluğunu tezlikâr bir mu'ahede imza etmeye mecbur etmiş olduğundan değildir ?

Kadim zamanlarda olduğu gibi yeni zamanlarda da, zafer, bir kavmin kuvvetinin kat'i termometresi kalmaktadır.

* *

Nâ kabili ictinab yahud hemen hemen nâ kabili ictinab harpler arasına son harp dahi konabilir. Bu harp, İngilterenin, kendisile paylaşmadığı Hegemaniayı feth etmek için Almanya tarafından sarf edilen cehdi temsil eder.

Münhasıran Fransa'nın imdadına yetişmek için harbe girmiş olduklarını dermeyeran ve Fransa'yı nankörlükle mu'ahaza ettikleri zaman ba'zı İngiliz ricali, bu mübarezenin hakikî menşe'ini tamamen unutmuşlardır.

M. Lloyd George şu sözleri söylediği vakit İngiliz efkârına vâzihan tercüman oluyordu :

«Eğer İngiltere, insanca ve paraca bu kadar fedakârlık yapmasaydı Fransa'nın hali ne olurdu ? Bu gün Almanyanın bulunduğu halde bulunurdu. »

[1] Kelime ve ibarelerin aslına sadakatı kâmile ileltizam edilmiştir.

Ab. Dj.

Bu sözü söyleyen zat , Fransa ezilmiş ol - saydı Almanyanın derhal İngiltere üzerine , kendisi için Fransadan daha tehlikeli rakib olan İngiltere üzerine atılmayacağına hakikaten inanabilirmi ?

Almanyanın İngiltere hakkındaki hakiki hissiyatı İmperator İkinci Wilhelm in mülâhazatı atiyesinde pek ziyade barizdir :

« Fransa ile bir uzlaşmayı te'emmül etmişdim. Kendi istifadesi için dünyayı müsadere etmek isteyen İngiltere'nin hırslarına mani' olmak için , menfa'atı umumiye namına, Fransa ile kâfi derecede kuvvetli berri bir blok teşkil etmek isterdim. »

M. Lloyd George, pek âla bilir ki harp başladığı anda, en fe'allerinden bulunduğu ba'zı müteneffiz Devlet reculleri, İngiltere'nin bi taraf kalmasını arzu ediyorlardı.

Eger Alman ordusu Belçikayı isti'lâ etmeseydi ve Anvers üzerine yürüyerek doğrudan doğruya İngiltere menafi'ini tehdid etmeseydi, İngiltere, şüphesiz, mücadeleye iştirak etmeyecekti.

Bu aynı nazır ve vatandaşlarından bir çoğu Fransanın imdadına İngiltere'nin gelmiş oldu - ğuna kani' görünüyorlar .

Henüz gayri mu'ayyenolan bir çok senelerden sonra, büyük harbin menşe'lerini bi tarafane tetebbü' etmek mümkün olduğu zaman müverrihler, hiç şüphe yok , göreceklendir ki , zevahire rağmen bil'akis İngiltere'nin imdadına yetişen Fransa olmuştur. O zaman Avrupanın çarpışması , Almanyaya ile İngiltere arasında bir Hegemonia mübarezesi olarak nazarı i'tibara alınacaktır . Fransanın , Belçikanın ve diğer memleketlerin mübarezeye karışmış olmaları sadece iki büyük rakibin, cihan ticaretine hâkim olmak isteyen iki büyük rakibin yolu üzerinde bulunduklarından olmuştur. Harbin yalnız netayici mu'ayyene ve tedkik olunursa , şüphesiz olarak görülür ki İngiltere, zi kudret tehdidinin büyüdüğünü his ettiği bir rakibini, Fransa sayesinde mağlub etmiştir . Kezalik Fransa'nın sayesinde ki Alman «Hegemonia» sına varis oldu, ve bizzat Lord Curzon un parlamentoda beyanatına nazaren , İngiltere'nin her tahayyül edebileceği

derecenin fevkine çıkan bir mu'azzam İmperatorluk olmaya muvaffak oldu.

Hemen hemen nâ kabili ictinab harpler listesine yakında artık besleyemiyecek olduğu fazla nüfusun Amerika toprağına Muhaceretine mümâne'at etmesinin neticesi olarak Muttehide'i Amerika ile Japnya arasında tahaddüs edecek mütakbel mübarezeyi de dahil etmek lâzımdır.[*]

Nüfusun fazla sür'atle artmasının neticelelerini mutala'a ederken bu bahsa avdet için vesile bulacağız .

ÜÇÜNCÜ MEBHAS

BİR NÜFUS FAZLALIĞI NETİCESİ OLAN HARPLER

Hiç bir kavm yokdur ki kanunların kudretine Latinler kadar kani' olsun ; hiç bir kavm de Latinler kadak kanuna az hürmetkâr değildir .

Kanunların kudretine kani' oldukları içindir ki Latinler kanunları lâyenkati' çoğaltırlar ve tecrübe kendilerine kanunların aczini gösterdiği için uzun müddet kanunlara hürmetkâr olmazlar.[**]

Gayri mü'essir olduğu anlaşılan kanunların yerine aynı ümidlerle mahmul diğer kanunlar konulur. Kanunların icabatdan ve te'ammüllerden doğduğunu ve kanunların bunlara takaddüm etmediğini keşf edecekleri güne kadar parlamentolar bir kanun i'mal eden makineler olarak kalacaklardır .

Ba'zı siasî fırkaların kana'atleri hilâfına olarak kanunlar ancak pek za'if i'mar kudretine malik ve cem'iyyeti yeni başdan bina etmekden aciz olduğu gibi kanunlar pek büyük bir tahrib te'siri de icra edebilirler. Meselâ, bu veğh iledir ki bahriyede sekiz sa'at çalışma ka-

[*] Ehiren Japonların Manchuriyi feth etmiş olmaları bu çarpışmayı şimdilik bertaraf etmiştir. Ab. Dj.

[**] Hars ve zihniyyet cihetile ve seciyye nokta'i na , zarından Latin akvamına benzeyen biz Türkler « Türkün yesağı üç gün sürer » darbi meselimizle kanunların aczini ve kanunlara ri'ayetin az mu'ammer olduğunu söyleriz. Ma'lumdur ki « yesa » ve « yesağ » esasen Türkce de kanun demektir. Ab. Dj.

nunu Fransa'nın ticareti hariciyyesini rekabeti ecnebiyye ile mübarezede her gün daha ziyade aciz kılıyordu ve bu kanun ilga edilmeseydi nihayet Fransanın ticareti hariciyyesini mahv edecekdi. Yine bu veçh ileddir ki icareler hakkındaki nizamlar, yeni mesakin inşasını felce uğratdı ve bu nizamların çaresaz olmak iddi'asında bulunduğu bir buhranı daha had bir hale getirdi. Kezalik yine bu veçh ileddir ki sermayeye, emläke ve senayî'a karşı vaz' olunması sosyalistler tarafından teklif edilen kanunlar sermayelerin ecnebî memleketlere firarını mu-cib oldu, Frank kıymetinin büyük bir tenezzülünü da'vet etdi ve binnetice hayat bahallılığının yeni bir tereffü'üne sebep oldu .

*
* *

Bu gün Fransa da bu kadar zihinleri âteşin bir suretde meşğul eden tevellüdat mes'elesi kanunlara atf olunan kudret hakkındaki kuruntular hakkında yeni bir misal arz edecektir.

Her kesce ma'lumdur ki Fransa nüfusunun mikdarı aşağı yukarı tevekkuf halinde kalmaktadır. Bu mikdarı çoğaltmak için irad edilen nutukların , verilen konferansların , yapılan ta'limâtnamelerin kolleksiyonile bir kütüphane teşkil edilebilir.

Bu baba islahatçıların teklifleri ekseriya efradı çok a'ileler menfa'atine olarak bekârlar üzerine vergi tarhına müncer olur . Bu ilhamların en enmuzecî [Typique] olanı , akademîa âzasından E. Picard ın dır ki , bunun dur ve [draz te'emmlü üç çocuğu olmayan kimselerin ziyanına ve üç çocuğu olan a'ilelerin menfa'atine olarak bir kanun teklifine müncer oldu .

Bu türlü kavrayışların ümidini boşa çıkaran « Simplisme » i [ya'ni sathi binliği], tevellüdat [Natalité] mes'elesinin ne kadar anlaşılmamış olarak kaldığını isbat eder.

*
* *

Tevellüdat mikdarındaki tahavvülâtın derin sebepleri ma'lum olduğundan muhakkak ad olunabilir ki yirmi beş senedenberi yapılan kanunlar ve söylenen nutuklar hiç bir tarafda nüfusun mikdarını artırmamışdır.

Bu muvaffakiyyetsizlikden dolayı insan kendisini tebrik etmelidir . Mes'eleyi yakından tedkik ederek , iktisatçılar, nihayet keşf ettiler ki , Avrupa memleketlerinin ekseri nüfus fazlalıkları arz etmektedirler . Bunların en alimlerinden biri olan M. Keynes pek müsib olarak şunu nazarı mülâhazaya arz etmiştir ki:

« Harpden evvel Avrupa'nın sekenesi zaten pek fazla idi ve Avrupa ta'ayyüş vasıtalarını güçlülükle tedarik ediyordu ; bu derecesi de yeni dünyanın gittikçe daha az mebzul olan menabi'i sayesinde idi. Bu gün kavmlerin istihsal kabiliyyetleri o kadar azalmışdır ki Avrupa'nın , yakında artık besleyemeyeceği bir nüfus fazlalığına malik olduğu iddi'a edilebilir. »

Avrupanın bir çok kavmleri , sekenelerinin fazla artmasından daha şimdiden pek çok sıkıntı çekmektedir. İngilterede 1,500,000, Almayada 1,700,000 işsiz var [1] ; her sene nüfusu yarım milyondan ziyade artan İtalya , Mussolini'nin nazarı dikkate arz ettiği veçh ile , sekenesinin fazlasını nereye aktaracağını bilmiyecek .

[Bitmedi]

[1]Şimdi ya'ni 10-10-1932 de bu mikdar 5 milyona baliğdır. Nüfus fazlalığı ile işsizlerin mikdarı arasında bir nisbet ve merbutiyyet mes'elesi te'sis etmek doğru değildir. Eğer öyle olsaydı işsizlerin adedi İtalyada en ziyade olmak lâzım gelirdi. Bu hususka en mühim rol oynayan âmil para farkı ve cihanşümul fakirliktir fikrindeyim . (İctihad) ın müdir fikirlerinin IX numrulu olanı şudur : Buhranı içtima'inin önüne, ancak isti'mari zira'iyi terviç ve mektepleri artık sınıfından çıkmışlar , [Déclasséler] politikacılar, anif ihtilalcılar fabrikası halinden çıkaracak bir suretde tedris ve terbiye sistemini tebdil etmekle geçirilir. Seyyaremizin zer' ve istismar olunmaya kabiliyyetli henüz boş sahaları pek çokdur . Denizler bî payan gıda ihtiva etmektedir . Üstadımızla bu noktada tamamen bir fikirde değiliz .

Ab. Dj.

(Müessis sahibi : Dr. AB. Djeddet)

Mes'ul imtiyaz Sahibi avukat İrfan Emin

[İsmail Hakkı matbaası]

8/5.52
07